

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-83>

УДК 330.3:339.5

ВПЛИВ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА СТРУКТУРНУ МОДЕРНІЗАЦІЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

INFLUENCE OF EXPORT POTENTIAL ON THE STRUCTURAL MODERNIZATION OF THE NATIONAL ECONOMY

Савлук Роман Ярославович

аспірант,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-4778-7602>**Savluk Roman**

Dnipro State Agrarian and Economic University

У статті проведено аналіз приросту валового внутрішнього продукту за кінцевим розподілом починаючи із 2005 року по 2023 рік. Так проведений аналіз показав, що темпи номінальний ВВП за останні п'ятнадцять років мали негативну динаміку, тоді як споживчі витрати і валове нагромадження поступово зростали. Незважаючи на позитивну динаміку експорту, темпи чистого експорту погіршилися, тому що зріс дефіцит зовнішньоторговельного балансу через значне збільшення імпорту. Значний дефіцит чистого експорту, який у 2023 році досяг рекордних показників, може поступово зростати на протязі наступних двох років, якщо не вжити заходів для скорочення імпорту та стимулювання експорту продукції з високою доданою вартістю. Узагальнені основні проблемні аспекти у контексті експортного потенціалу дозволили сформулювати перелік основних завдань щодо структурних змін на етапах модернізації національної економіки.

Ключові слова: глобалізація, експортний потенціал, модернізація, національна економіка, інституціональне забезпечення.

The article analyzes the growth of the gross domestic product according to the final distribution from 2005 to 2023. The analysis conducted in this way showed that the rate of nominal GDP over the past fifteen years had negative dynamics, while consumer spending and gross accumulation gradually increased. Despite the positive dynamics of exports, the pace of net exports worsened because the foreign trade balance deficit increased due to a significant increase in imports. The large deficit in net exports, which reached record levels in 2023, may gradually widen over the next two years unless steps are taken to reduce imports and boost exports of high-value-added products. Generalized main problematic aspects in the context of export potential made it possible to form a list of main tasks regarding structural changes at the stages of modernization of the national economy, namely: structural reforms aimed at increasing the export of finished products, not only raw materials; changing the structure of production and export of goods in favor of products with a higher added value; state support and investments in high-tech and innovative industries, agro-industrial complex and infrastructure, which can strengthen the country's position on world markets; stimulating the production of export-oriented goods with high competitiveness and supporting small and medium-sized businesses in this direction; Ukraine's integration into global production chains, which are key to achieving balanced net exports. Therefore, the structural modernization of the national economy in the context of net exports requires a number of strategic recommendations to ensure sustainable economic growth and long-term economic stability of Ukraine.

Keywords: globalization, export potential, modernization, national economy, institutional support.

Постановка проблеми. Аналіз структури національної економіки вимагає системного підходу для визначення об'єктивних показників, що дозволяють оцінити структурні зміни у процесах модернізації. Без глибокого розуміння поточного стану національної економіки

та її відповідності соціально-економічним потребам неможливо розробити ефективну структурну політику.

Структурна модернізація національної економіки відкриває перед Україною нові можливості для економічного зростання, хоча і несе

одночасно певні ризики. Для національної економіки – це є особливо актуальним, тому що саме зараз Україна може скористатися новими ринковими можливостями, однак також стикається з викликами, пов'язаними зі змінами в міжнародній торгівлі. Оцінити ці зміни можна на основі аналізу експортного потенціалу України на світовому ринку, що демонструє як крок для розвитку, так і загрози для стабільності національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загалом питання розвитку зовнішньоекономічної діяльності, зокрема і експорту висвітлюються у працях Бікулова Б. [3], Бондаренко Н. [3], Дашутіна Л. [4], Мунько М. [2], Смолінська С. [1], Черчик Л. [5], Ясіновська Ф. [1] та інші. Крім цього, теоретичним аспектам та проблемам структурної модернізації економіки присвячено праці Васіна А. [6], Гайтан В. [8], Геєць В. [9], Рогоза М. [7], Шинкарук Л. [9].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Хоча у представленому напрямку вже проведено багато досліджень, існують питання, які потребують подальшого розвитку. Зокрема, це стосується постійного аналізу співвідношення експорту та імпорту та виокремлення важливих завдань для покращення тенденції зовнішньоекономічного торговельного балансу.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у статистичному дослідженні експортного потенціалу України та узагальнення пріоритетних завдань структурних змін на етапі структур-

ної модернізації для підвищення експортного потенціалу національної економічної системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування та реалізація експортного потенціалу тісно пов'язані з інтеграційними процесами, що відбуваються в сучасній економіці. Міжнародна економічна інтеграція виступає ключовим фактором розвитку світової економіки, створюючи нові можливості для співпраці між країнами та сприяючи зростанню глобальних ринків.

Динаміка основних макроекономічних показників України відображає стан економіки країни протягом останніх років, при аналізі таких ключових індикаторів як темпи зростання ВВП, рівень інфляції, безробіття, обсяг державного боргу та зовнішньої торгівлі. Крім цього, важливим є критичний аналіз розподілу ВВП за кінцевим використанням. Основну частку ВВП традиційно становлять споживчі витрати населення, що свідчить про важливу роль внутрішнього попиту в економіці країни, розвиток інфраструктури та підтримка соціальних програм відбувається за рахунок інвестицій та державних програм. У свою чергу, чистий експорт є важливим чинником економічної стабільності національної економіки, оскільки експорт продукції сприяє притоку валютних надходжень у першу чергу (табл. 1).

Аналізуючи структуру ВВП України за кінцевим використанням (табл. 1), можна простежити негативну динаміку співвідношення експорту та імпорту протягом останніх років. Зміни у торговельному балансі суттєво впливають

Таблиця 1

Динаміка структури ВВП за кінцевим розподілом у 2005-2023 роках

Роки	Показники					
	Номінальний ВВП	Споживчі витрати	Валове накопичення	Експорт товарів і послуг	Імпорт товарів і послуг	Чистий експорт
2005	441452	337879	99876	227252	-223555	3697,0
2010	1082569	914230	199918	549365	-580944	-31579,0
2015	1979458	1715636	303297	1044541	-1084016	-39475,0
2020	4194102	3923203	315026	1637399	-1681526	-44127,0
2021	5459574	4766568	754369	2224704	-2286067	-61363,0
2022	5191028	5408161	654629	1840563	-2712325	-871762,0
2023	6537825	6916714	989221	1868904	-3237014	-1368110,0
2023/2005	1481,0	2047,1	990,4	822,4	1448,0	-37006,0
2023/2010	603,9	756,6	494,8	340,2	557,2	4332,3
2023/2020	155,9	176,3	314,0	114,1	192,5	3100,4
2023/2022	125,9	127,9	151,1	101,5	119,3	156,9

Джерело: розраховано за даними [10]

на чистий експорт, який є важливою складовою ВВП. У періоди економічної стабільності експорт демонструє зростання, забезпечуючи притік валютних ресурсів, тоді як імпорт контролюється, зменшуючи торговельний дефіцит. Однак за останні роки, спочатку пандемія, а потім і військова агресія спричинили нові глобальні економічні виклики, зокрема і зростання імпорту товарів і послуг, що призвело до погіршення торговельного балансу. Негативне співвідношення між експортом та імпортом тільки зросло у 2023 році у порівнянні з 2020 роком та 2022 роком, а відновлення позитивного співвідношення експорту та імпорту є ключовим завданням для стійкого розвитку національної економіки.

Динаміку співвідношення експорту та імпорту в Україні за 2005-2023 роки демонструє рис. 1.

Нажаль, зберігаючи тенденцію зовнішньоекономічного торговельного балансу, яка спостерігається у 2023 році до 2025 року позиції будуть не втішними для національної економіки України. Значний дефіцит чистого експорту, який у 2023 році досяг рекордних показників, може ще більше поглибитися, якщо не вжити заходів для скорочення імпорту та стимулювання експорту продукції з високою доданою вартістю.

Зростання негативного торговельного балансу може спричинити посилення валютного тиску, скорочення резервів та збільшення залежності від зовнішніх запозичень.

Відсутність суттєвих змін у структурі експорту й імпорту може знизити конкурентоспроможність національної продукції на міжнародних ринках, що призведе до ослаблення економічної стабільності.

Результати досліджень динаміки приросту ВВП за категоріями використання демонструють майже крах національної економічної системи, що пов'язано із: нестабільною політичною ситуацією та війною всередині країни; недостатня та недосконала державна підтримка, особливо у частині експортноорієнтованих операцій; досить низький світовий рейтинг України щодо надійності інвестицій у розвиток; більшу структуру експорту складають технологічні розробки і сировина, а не товарна продукція; досить низький рівень стандартизації і сертифікації національної продукції за міжнародними стандартами; рівень інфляції; низький рівень диверсифікації у частині експорту; порушення логістичних шляхів та руйнування інфраструктури. Тому, важливими завдання на етапах структурної модернізації національної економіки у контексті чистого експорту має стати:

1. Структурні реформи, спрямовані на збільшення експорту готової продукції, а не тільки сировини.
2. Зміна структури виробництва та експорту товарів на користь продукції з вищою доданою вартістю.
3. Державна підтримка та інвестиції у високотехнологічні та інноваційні галузі, агро-

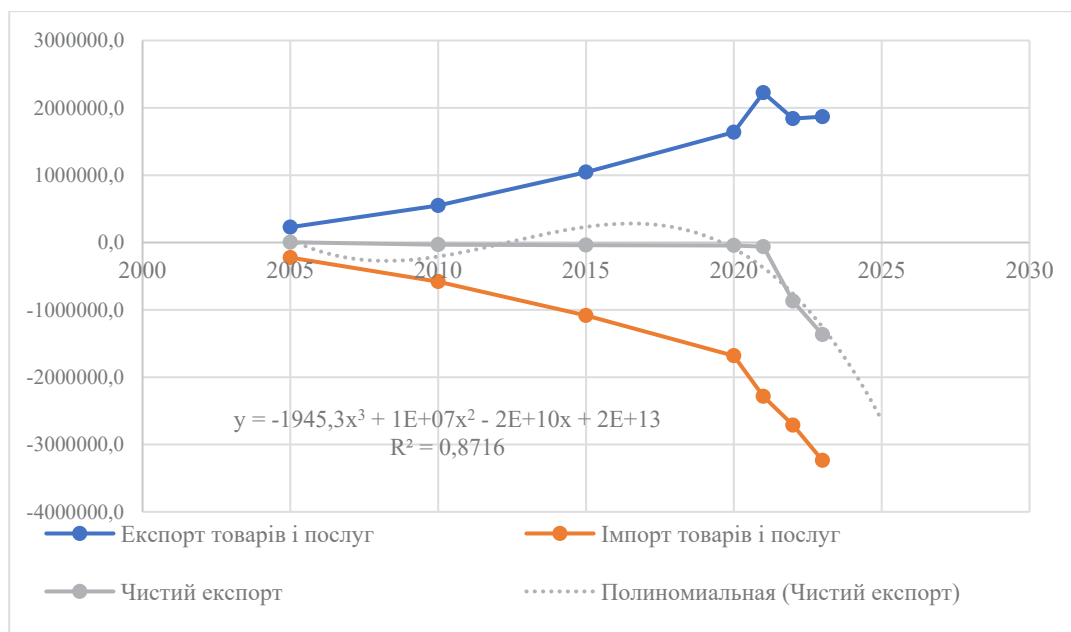

Рис. 1. Динаміку співвідношення експорту та імпорту в Україні за 2005-2023 роки

промислового комплексу та інфраструктури, які здатні зміцнити позиції країни на світових ринках.

4. Стимулювання виробництва експортноорієнтованих товарів із високою конкурентоспроможністю та підтримка малого та середнього бізнесу у даному напрямку.

5. Інтеграція України в глобальні виробничі ланцюги, що є ключовими для досягнення збалансованого чистого експорту.

Отже, структурна модернізація національної економіки у контексті чистого експорту потребує низки стратегічних рекомендацій для забезпечення сталого економічного зростання і забезпечення довгострокової економічної стабільності України.

Висновки. Повномасштабне вторгнення в Україну спричинило різке погіршення експортного потенціалу країни, що викликало необ-

хідність проведення глибоких структурних змін в національній економіці. Військові дії, руйнування інфраструктури та блокада ключових транспортних шляхів серйозно обмежили можливості експорту української продукції. Відновлення експортного потенціалу вимагає не лише відбудови інфраструктури, але й модернізації національної економіки, орієнтованої на розвиток високотехнологічних та інноваційних галузей, що можуть забезпечити стійке економічне зростання навіть у складних умовах. Однак геополітичні ризики, внутрішні кризи та світові економічні виклики впливають на зниження макроекономічних показників. Незважаючи на ці виклики, Україна продовжує працювати над реформами, спрямованими на покращення фінансової стабільності, залучення інвестицій та зміцнення економічної незалежності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ясіновська І.Ф., Смолінська С.Д. Структура українського експорту та оптимізація експортної політики. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду*. 2015. Вип. 4 (114). С. 36-40. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/15.pdf> (дата звернення: 02.09.2024).
2. Мунько М. М. Роль внутрішнього ринку та експортрозширювального розвитку в економічному зростанні. *Міжнародна економічна політика*. 2007. Вип. 7. С. 34-57. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Мер_2007_7_4.pdf (дата звернення: 02.09.2024).
3. Бікулова Д.У., Бондаренко Н.В. Оцінка сучасного стану та перспектив розвитку зовнішньоторговельної діяльності регіонів України в контексті поглиблення інтеграційних процесів. 2014. URL: <https://api.dsplace.khadi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/c708b615-f370-432c-9bb9-1ea6761e800f/content> (дата звернення: 31.08.2024).
4. Дашутіна Л. О. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств регіонів України в умовах посилення зовнішньої та внутрішньої нестабільності. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2014. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/Vsna_ekon_2014_5_30.pdf (дата звернення: 01.09.2024).
5. Черчик Л. Основні проблеми зовнішньоекономічної діяльності підприємств України. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/echscpu_2015_2_6.pdf (дата звернення: 05.09.2024).
6. Васіна А.Ю. Структурне реформування національної економіки: методологічні та інституційні аспекти: монографія. Тернопіль: Екон. думка THEU, 2017. 392 с.
7. Рогоза М.Є., Кузьменко О.К. Модернізація економіки України у контексті неоіндустріальних перетворень. *Вісник економічної науки України*. 2017. № 1. С. 78-83.
8. Гайтан В.В. Структурна модернізація економічного та соціального потенціалу пострадянського простору. *Актуальні проблеми політики*. 2015. Вип. 4. С. 137-146.
9. Структурні зміни та економічний розвиток України : монографія / за ред. д-ра екон. наук Л.В. Шинкарук та ін; НАН України; Ін-т екон. та прогнозів. Київ, 2011. 696 с.
10. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 05.09.2024).

REFERENCES:

1. Jasinovsja I.F., Smolinsjka S.D. (2015) Struktura ukrajinskogho eksportu ta optymizacija eksportnoji polityky [Structure of Ukrainian exports and optimization of export policy]. *Socialjno-ekonomichni problemy suchasnogho periodu-Socio-economic problems of the modern period*. Vol. 4 (114). 36-40 Available at: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/15.pdf> (Accessed September 2, 2024).

2. Munjko M. M. (2007) Rolj vnurishnjogho rynku ta eksportorozshyrjuvaljnogho rozvytku v ekonomichnomu zrostanni [The role of the domestic market and export-expanding development in economic growth]. *Mizhnarodna ekonomichna polityka- International economic policy*. Vol. 7. 34-57 Available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mep_2007_7_4.pdf (Accessed September 2, 2024).
3. Bikulova D. U., Bondarenko N. V. (2014) Ocinka suchasnogho stanuta perspekty rozvytku zovnishnjotorghovelnjoi dijajlnosti rehioniv Ukrainy v konteksti poghlyblennja integracijnykh procesiv [Assessment of the current state and prospects for the development of foreign trade activities of the regions of Ukraine in the context of deepening integration processes]. Available at: <https://api.dspace.khadi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/c708b615-f370-432c-9bb9-1ea6761e800f/content> (Accessed August 31, 2024).
4. Dashutina L. O. (2014) Zovnishnjoeconomichna dijajlnistj pidprijemstv rehioniv Ukrainy v umovakh posylennja zovnishnjoji ta vnurishnjoji nestabiljnosti. [Foreign economic activity of enterprises of the regions of Ukraine in conditions of increased external and internal instability]. *Visnyk Sums'kogo nacionaljnogho aghrarnogho universytetu. Serija: Ekonomika i menedzhment – Bulletin of the Sumy National Agrarian University. Series: Economics and management*. Available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vsna_ekon_2014_5_30.pdf (Accessed September 1, 2024).
5. Cherchuk L. (2015) Osnovni problemy zovnishnjoeconomichnoji dijajlnosti pidprijemstv Ukrainy [Main problems of foreign economic activity of Ukrainian enterprises]. *Ekonomichnyj chasopys Skhidnojevropejskogho nacionaljnogho universytetu imeni Lesi Ukrainky-Economic journal of Lesya Ukrainka East European National University*. Available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/echcenu_2015_2_6.pdf (Accessed September 5, 2024).
6. Vasina A. Ju. (2017) Strukturne reformuvannja nacionaljnoji ekonomiky: metodologichni ta instyucijni aspekty [Structural reform of the national economy: methodological and institutional aspects]: monohrafija. Ternopilj: Ekon. dumka TNEU. 392 p. (in Ukrainian)
7. Roghoza M. Je., Kuzjmenko O. K. (2017) Modernizacija ekonomiky Ukrainy u konteksti neoindustrialnykh peretvorenj [Modernization of the economy of Ukraine in the context of neo-industrial transformations]. *Visnyk ekonomichnoji nauky Ukrainy- Herald of economic science of Ukraine*. No. 1. 78-83.
8. Ghajtan V. V. (2015) Strukturna modernizacija ekonomichnogho ta socialjnogho potencialu postradjansjkogho prostoru [Structural modernization of the economic and social potential of the post-Soviet space]. *Aktualjni problemy polityky- Actual problems of politics*. Vol. 4. 137-146.
9. Strukturni zminy ta ekonomichnyj rozvytok Ukrainy [Structural changes and economic development of Ukraine]: monohrafija / za red. d-ra ekon. nauk L. V. Shynkaruk ta in; NAN Ukrainy; In-t ekon. ta prognozuv. Kyjiv, 2011. 696 (in Ukrainian).
10. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State statistics service of Ukraine]. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed September 9, 2024).